

Cum modificăm Constituția restrângând drepturi fundamentale

Acest articol își propune să atragă atenția asupra impactului pe termen lung a unor inițiative de tip cetățenesc care pot conduce la modificarea Constituției și a întregii arhitecturi a drepturilor omului protejate de legea fundamentală. Atacurile frecvente pe care le înregistrăm în România de astăzi împotriva drepturilor persoanelor LGBT ori a drepturilor sexuale și reproductive nu sunt întâmplătoare ori arbitrare. Ele fac parte dintr-o agendă îndelung pregătită, dispunând de tactici pe termen mediu și lung, într-un context în care agenda drepturilor omului pare că și-a pierdut gradual suflul. Sunt pregătite organizațiile de apărare a drepturilor omului să răspundă adecvat unor asemenea amenințări și, mai ales, eficace?

Descinderea pe scena publică a Coaliției pentru Familie (CpF) și campania acesteia de modificare a Constituției României nu s-a produs din senin ori într-un vacuum. Parte din organizațiile care o compun, precum Asociația Pro Vita sau Asociația Studenților Creștin Ortodocși (ASCOR), dispun deja de experiență dovedită în mobilizare publică pentru conservarea cu succes a legislației anti-homosexualitate (art. 200 C.P.) până la finele anului 2001, cea dintâi susținând repetat inițiative legislative anti-avort (ultima dintre ele consumându-se în anul 2012). O încercare similară de modificare a Constituției pe seama unei alte organizații-membre, Alianța Familiilor din România, a fost demarată în anul 2006: deși se reușise colectarea a 650.000 de semnături din întreaga țară, nu a existat dispersia teritorială a acestora la care obliga legea. În întreaga regiune, apelul fervent la religie, valori și tradiții naționale este parte din agenda iliberalismului¹ în plină expansiune.

Nu e nouă nici tactica acestor organizații de a și-l apropria pe Dumnezeu și a-l „confisca” pentru susținerea unor cauze pragmatice. Revenirea la treimea profană Biserică-Stat-Națiune nu se face exclusiv în numele unui trecut simbolic ce ar trebui adus în plin prezent. Departe de a sta cu privirea sucită către un trecut monumentalizat și în egală măsură iluzoriu, membrii Coaliției pentru Familie experimentează noi forme de organizare, mobilizare și comunicare ce au potențial de atracție pentru grupuri de populație cât mai diverse și mai largi. Succesul acestor noi strategii și tactici, fără a rămâne cantonate exclusiv într-un perimetru religios clar demarcat, este într-o importantă măsură dependent de implicarea și susținerea cultelor religioase, a Bisericii Române în primul rând.

Noutatea, atâta cât este, ține de regândirea și redefinirea întregului sistem de protecție a drepturilor omului în numele libertății religioase și a specificului cultural local. Libertatea religioasă este deliberat opusă altor drepturi, primind un statut de superioritate și punând la grea încercare principiile de universalitate, interdependență și indivizibilitate a drepturilor

* *Președinte executiv al asociației ACCEPT.*

Email: florinbuhuceanu@yahoo.com

Manuscris primit la 28 august 2018.

¹ În iulie 2014, în ceea ce a devenit cunoscut ca discursul „democrației iliberale” ținut la Băile Tușnad de prim ministrul ungar Viktor Orbán, acesta a echivalat valorile liberale cu violența, corupția și sexul și a sugerat că viitorul nu aparține democrațiilor vestice de tip liberal.

omului. Decuplată convenabil de libertatea de gândire și de conștiință, este asociată până la contopire cu valorile morale, tradiționale și familiale, ajungând să se susțină și condiționeze reciproc. Acest drept fundamental este deconstruit și reconstruit ca unul din principalele instrumente în apărarea și promovarea valorilor tradiționale de tip creștin înțelese ca valori universale și/sau valori europene. Mesajul pe care îl transmit la unison Biserica Ortodoxă, grupările fundamentaliste de tip Coaliția pentru Familie sau cele extremiste de tip Noua Dreaptă este unul percutant și inteligibil pentru largi categorii de populație prin monopolizarea tradițiilor și valorilor morale, familiale și religioase: fără prezervarea și apărarea acestora, colapsul societății noastre este decretat a fi unul iminent.

În anul 2008, într-un caz de conflict între libertatea religioasă și drepturile persoanelor LGBT, Raportorul Special pe Libertatea de Religie desemnat de Organizația Națiunilor Unite a respins ca nefondate încercările de creare a unor ierarhii între criteriile de nediscriminare, apelând la menținerea echilibrului între drepturi și circumstanțierea lor continuă în funcție de particularitățile și implicațiile specifice ale fiecărui caz în parte². În contrast, respingând actualul sistem al drepturilor omului asociat Vestului liberal și permisiv, ministrul de externe Serghei Lavrov al Federației Ruse a apelat într-un discurs ținut în martie 2014 la ONU, în fața Consiliului Drepturilor Omului, la condiționarea regimului drepturilor omului de „valorile morale, comune tuturor religiilor”:

Solicităm luarea în considerare a particularităților culturale și istorice ale diferiților oameni și remarcăm importanța rezoluției UNHRC, conform căreia înțelegerea mai profundă și respectarea valorilor tradiționale vor ajuta, încuraja și proteja drepturile și libertățile omului. [...]

În ultimii ani, susținătorii abordărilor ultra-liberale și-au intensificat activitățile. Ei propagă o politică de permisivitate și hedonism, spunând că valorile morale, care sunt comune tuturor religiilor, ar trebui revizuite. O astfel de acțiune este distructivă pentru societate și pentru generații³.

În sfârșit, „Aș dori să spun că prevederile Pactului Internațional cu privire la Drepturile civile și politice prevăd instrumente legislative pentru a restrânge drepturile și libertățile în favoarea populației, securității publice, legii și ordinii”, a încheiat ministrul rus⁴.

Această ultimă perspectivă asupra dreptului omului este preluată ca normativă în context românesc de către organizațiile reunite în formatul Coaliției pentru Familie, clamând atacul asupra identității creștine exercitat de cei ce cred în setul de valori liberale al Vestului. Pentru sociologul Vitalie Sprinceană din Republica Moldova, portretul puțin flatant ori de-a dreptul dezumanizant făcut Occidentului și celor asociați acestuia dispune de o întregă tradiție în Estul Europei:

În mod evident, conservatorismul religios din Europa de Est nu este un fenomen exclusiv de import: regiunea are o bogată istorie de mișcări reacționare, multe din ele cu rădăcini religioase. [...]

² (<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Religion/A.69.261.pdf>) accesat la 15.08.2018

³ (http://voiceofrussia.com/news/2014_03_03/Russia-to-submit-draft-resolution-on-developing-legal-base-in-human-rights-to-UNHRC-8381/) accesat la 15.08.2018.

⁴ Ibidem.

Orice discuție despre mișcările conservatoare religioase rusești trebuie să țină cont de o situație paradoxală: în Federația Rusă platforma conservatoare religioasă (credință, familie heterosexuale, stat puternic) e împărtășită în mod curent de aproape toată lumea: stat (care a demarat mai multe inițiative patriotice: de la rescrierea istoriei la pedepsirea celor care lezează sentimentele religioase ale credincioșilor – atât fetele de la Pussy Riot cât și internautul care căuta pokemoni într-o biserică), Patriarhia Moscovei (Biserica Ortodoxă Rusă), dar și o mare parte a societății. Mai mult, comunitățile LGBT sunt permanent demonizate și persecutate. S-ar părea că nu există nici un motiv care ar explica zelul BOR de a promova „familia tradițională”, homofobia și celelalte concepte ideologice reciclate de la colegii catolici sau protestanți.

Explicația ține de politică: activiștii conservatori religioși din Rusia nu luptă contra unei părți din societatea internă (așa cum o fac colegii catolici și protestanți din SUA și Europa), ci construiesc o nouă luptă, una a civilizațiilor, una în care Rusia, ca protectoare a valorilor tradiționale, se opune vestului decadent.

Observatorii numesc acest fenomen *occidentalism*. E un procedeu de imaginar și discurs politic prin care autoritățile rusești (politicieni, intelectuali, figuri media, clerici etc.) inventează un fel de Occident (asupra căruia proiectează ulterior fantezmele sale negative), apoi, într-un proces dialectic, inventează o Rusie „morală” care se opune ferm acestui occident negativ inventat⁵.

Cu referire la aceeași definiție a occidentalismului operează în bună măsură istoricul și eseistul anglo-olandez Ian Buruma, atrăgând atenția asupra consecințelor pe care acest întreg set de prejudecăți le poate antrena atunci când este activat și primește sprijin public:

A reduce o întreagă societate sau civilizație la nivelul de masă al unor paraziți fără suflet, decadenți, lacomi de bani, fără rădăcini, fără credință și fără sentimente este o formă de distrugere intelectuală. Din nou, dacă ar fi doar o chestiune de antipatie sau idei preconcepționate, problema n-ar prezenta prea mult interes. Prejudecățile sunt parte integrantă a condiției umane. Dar când capătă forță revoluționară, ideea că ceilalți sunt subumani duce la distrugerea de vieți omenești⁶.

Pentru purtătorul de cuvânt al Bisericii Ortodoxe Române, discriminarea poate fi calificată ca o virtute necesară ce trebuie activată și asumată împotriva răului reprezentată tocmai de acești agenți ai Vestului percepuți a fi vectorii unui secularism agresiv, adevărați agenți ai răului. Toleranța față de ce reprezintă dumnealor, în contextul proiectatului referendum constituțional pentru redefinirea familiei de la începutul lunii octombrie a anului 2018, este respinsă drept slăbiciune:

Toleranța nu este o valoare în sine. Din punct de vedere creștin toleranța este o slăbiciune pentru că te pune în situația de a nu pune capăt răului și de a-l păstra lângă tine sub forme mai mult sau mai puțin benigne. Din punct de vedere creștin lucrurile stau altfel. Fermitatea în fața răului e recomandată. Nu în fața persoanei, repet, persoana niciodată nu e discreditată în creștinism, oricât de păcătoasă ar fi ea, dar răul pe care îl propagă în spațiul public, și nu numai, trebuie stopat. Așadar toleranța nu este o valoare. [...]

⁵ (<http://www.platzforma.md/archive/38512>) accesat la 18.08.2018.

⁶ I. Buruma, A. Margalit, *Occidentalismul. Războiul împotriva Occidentului. O scurtă istorie a urii* față de Best, București, 2016, p. 20

Și ei nu pot vorbi decât despre drepturile omului, bunăstare, diversitate, toleranță. Bun, toleranță către ce? Că scopul vieții mele nu este să fiu tolerant așa, în mod gratuit, mai ales atunci când sunt agresat. Nu am cum! [...]

A propos de discriminare, uneori discriminarea este absolut necesară și absolut pozitivă, pentru că trebuie să discriminezi între bine și rău, între prost și deștept, între leneș și harnic – discriminarea este necesară, iar în plan moral cu atât mai mult. Nu te joci cu demonul [...]. Nu te joci cu răul, nu-i acorzi nici un pic de toleranță, îl discriminezi pentru a-l înlătura. Iată, discriminarea este necesară uneori dacă prin absența ei ar permite inundarea spațiului public cu lucruri nefirești⁷.

„Noi trebuie să decidem în propria țară! Altfel, riscăm să o transformăm într-una de ucigași ai copiilor nenăscuți încă”, opina la un seminar național dedicat Familiei Tradiționale Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, I.P.S. Irineu. Cum decidem viitorul țării, al familiei și copiilor? Facem referendum național pentru modificarea Constituției!

Acest demers al fraților noștri este foarte important și sperăm ca el să aibă un succes deosebit. Sunt convins că au fost și alții care voiau să semneze pentru declanșarea acestui referendum. Nu sunt în România doar 3 milioane de români. Toți trebuie să gândească laolaltă și mă adresez și celor care sunt clerici, superiori și de mijloc: e necesar ca Biserica să fie întrutotul implicată în acest demers! Ca și cum cineva ne-ar dicta ce să facem în casa noastră. În casa noastră noi decidem! Nu sunt cei care sunt la Bruxelles sau în altă parte, nu trebuie să ne dea principii de viață, cei care sunt semnul sau inspirația unei patimi, ci noi suntem aceia care decidem⁸.

Ne apărăm țara de avansul Occidentului decadent, ne apărăm ortodoxia de influențele nefaste venite dinspre Apus. Nu trebuie să se întâmple la noi, ceea ce s-a întâmplat deja în Grecia odată cu adoptarea legislației parteneriatului civil. Persoanele LGBT nu pot avea *dreptul de a avea drepturi*, mai ales în ceea ce privește viața de familie. Acesta a fost semnalul public pentru normalizarea și legitimarea inițiativei cetățenești de modificare a Constituției transmis public de Ioan Selejan, arhiepiscopul Timișoarei și mitropolitul Banatului:

Este o inițiativă civică pe care frații noștri care iubesc familia creștină ar dori să le-o prezinte celor care conduc destinele acestui neam și să scrie acolo în Constituție că familia creștină are la bază codul familiei din Sfânta Scriptură – familia este tocmită după rânduiala lui Dumnezeu – bărbat și femeie. De aceea, dacă veți găsi tineri studenți care o să vă roage să semnați, vă îndemn cu încredere pentru că, dacă nu mă înșel, nu știu dacă nu săptămâna trecută, nu știu dacă nu Grecia a fost îngenunchiată în sensul acesta. Suntem un popor cu mult mai mulți credincioși și de aceea să-l rugăm pe Dumnezeu să păzească familia binecuvântată în fața sfântului altar al neamului nostru⁹.

⁷ (<https://b1.ro/stiri/eveniment/vasile-banescu-bor-toleranta-valoare-crestina-222135.html>) accesat la 19.08.2018.

⁸ (<http://ortodox.md/ips-irineu-mitropolitul-olteniei-mesaj-clar-pentru-ambasadele-pro-homosexualitate-in-casa-noastra-noi-decidem/>) accesat la 20.08.2018.

⁹ (<http://www.mediafax.ro/social/reactia-dura-a-mitropolitului-banatului-sa-scrie-in-constitutie-ca-familia-are-la-baza-un-barbat-si-o-femeie-14934531>) accesat la 25.08.2018.

Toate referințele invocate de mitropolit erau eronate. Familia este deja definită în România pe baza căsătoriei chiar în articolul constituțional ce se vrea reformat, căsătoria fiind în Codul Civil înțeleasă ca uniunea dintre un bărbat și o femeie. Mai mult, atât căsătoria dintre persoane de același gen, cât și parteneriatul civil încheiat în străinătate, sunt explicit interzise ori denunțate în Codul civil în art. 258, 259 și art. 277. Invocata referință biblică la codul familiei nu există, în paginile Scripturii coexistând multiple tipuri de familii: monogamă, poligamă, monoparentală, extinsă etc. Nu mai puțin, legea statului român nu poate fi croită exclusiv pentru uzul „familiilor creștine”. Exemplul Greciei invocat ca un motiv de reală urgență nu avea nimic de-a face cu instituția căsătoriei, ci cu modificarea legislației referitoare la parteneriatul civil (aceasta exista de ani buni, fusese rezervată până atunci doar cuplurilor heterosexuale ceea ce, în mod evident, constituia discriminare pe criteriul orientării sexuale).

Luând ca reper mesajele publicate de pagina de Facebook a CpF doar pentru perioada februarie-mai 2018, observăm lesne că ele vizează direct persoanele LGBT și nicidecum protejarea instituției familiei prin redefinirea căsătoriei. Reținem aici parte din argumentația cvasi-apocaliptică folosită ca justificare a referendumului și maniera discursivă în care drepturile omului sunt reutilizate în sens opus:

Redefinirea căsătoriei are efecte majore în societate. Se vor legaliza adopțiile de copii de către cuplurile de același sex, va fi afectată libertatea de exprimare (dacă îți vei manifesta dezacordul poți fi concediat, amendat și trimis la cursuri de reeducare), în școli li se va prezenta copiilor căsătoria între doi bărbați ca fiind o alternativă viabilă la căsătoria firească, comportamentul homosexual ca fiind o alternativă normală la comportamentul heterosexual, preoții pot fi obligați să căsătorească cupluri unisex. (20 februarie 2018)

Scindarea și tensionarea situației este determinată de către cei care atacă aceste valori universale și vor să reinventeze legile firescului, legile existenței, impunând o nouă formă de totalitarism, similară comunismului, în care libertățile fundamentale sunt erodate. (22 februarie 2018)

Putem apăra dreptul fiecărui copil de a avea o mamă și un tată? Putem să stabilim ce anume vor învăța copiii noștri la școală? Din acest motiv apărăm definiția căsătoriei ca fiind uniunea între un bărbat și o femeie. Cine are dreptul să stabilească aceste lucruri? Sunt realități fundamentale care stau la baza societății.

Ce vor învăța copiii la școală? Cine decide acest lucru? Normal, părinții copiilor, majoritatea!

Într-o democrație autentică, este firesc ca această decizie să aparțină majorității. Faptul de a i se impune majorității, de către o minoritate, o redefinire forțată a căsătoriei este o nouă formă de totalitarism, similară comunismului. (2 martie 2018)

Cauza acestor cheltuieli cu organizarea Referendumului o reprezintă atacul agresiv al unei minorități împotriva unor valori consacrate: căsătoria și familia bazată pe aceasta. Este normal să ne apărăm valorile, este normal să apărăm mințile și sufletele copiilor noștri; 3.000.0000 de români și-au asumat, în mod direct, acest demers. Pe termen mediu și lung, pentru promovarea noii ideologii cheltuielile în administrația publică, sistemul educațional și cel de sănătate ar fi net superioare celor angajate pentru apărarea căsătoriei prin Referendum.

Costurile vor crește! Spre exemplu, Olanda alocă anual 2.8 mil. euro pentru implanturi mamare la transsexuali. (24 mai 2018)

Conform ideologiei de gen părinții nu vor mai fi liberi să-și educe copiii conform propriilor standarde morale și religioase și nu vor putea să se opună orelor de „educație sexuală” în care copiii sunt învățați că își pot schimba sexul.

Pe aici NU se trece! Spune NU ideologiei de gen! Ideologia de gen afirmă că diferențele între femei și bărbați sunt doar rezultatul unor convenții sociale și de educație și că ar fi posibil să ALEGI să fii bărbat sau femeie, fără ca sexul biologic să conteze. Ideologia de gen include introducerea educației sexuale radicale în școlile publice intenționând să submineze etica creștină a sexualității umane și familia. (9 iulie 2018)

Definirea constituțională a căsătoriei ca uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie este cea mai bună apărare în fața agendei LGBT și a ideologiei de gen. (23 iulie 2018)

Recapitulând, persoanele LGBT sunt incriminate a forma o minoritate agresivă care terorizează și tulbură majoritatea populației, subminează „familia tradițională”, amenință mintea și sufletul copiilor, promovează totalitarismul și vor vâna creștinii, distrug umanitatea. Nu li se suprimă nici un drept prin acest referendum constituțional, căci oricum nu se pot căsători conform legislației actuale. Acest ultim argument pare să fie validat prin avizarea pozitivă în iulie 2016 de către Curtea Constituțională a inițiativei cetățenești în cauză. Experta în nediscriminare Romanița Iordache analizează critic grila de lectură și de interpretare folosită de Curte:

[...] Decizia CCR din iulie 2016 se rezumă la a bifa respectarea procedurii referitoare la publicarea propunerii, atestarea verificării din pix a listelor de susținători de către primării și la verificarea respectării condiției de dispersie teritorială pe județe. Pe substanță, CCR ne oferă nici mai mult, nici mai puțin decât cinci paragrafe de analiză a conformității modificării propuse cu prevederile art. 152 alin. (2). Pusă în fața unei întrebări incomode și a unei presiuni uriașe, Curtea Constituțională a înghețat și a ales să rezolve problema derobându-se de responsabilitate, sperând că, poate, Parlamentul va avea mai mult curaj și va pica inițiativa pe motive ce țin de oportunitate. CCR își rezervă însă posibilitatea de a reveni asupra acestui subiect în etapele următoare ale controlului de constituționalitate (parag. 30 din Decizia nr. 580 din 20 iulie 2016 a CCR).

[...] Pe substanță, CCR se face vinovată de două erori care au dus la avizarea pozitivă a inițiativei de revizuire a art. 48, în Decizia 580 din 20 iulie 2016. Prima și cea mai gravă este că CCR a ales să se concentreze în mod limitat pe analiza conformității propunerii de revizuire cu art. 48, fără însă a lua în calcul prevederi constituționale la fel de relevante cauzei, cum ar fi art. 1 alin. (3), care menționează, ca valori supreme, „demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane...”, art. 4 și art. 16 din Constituție, care articulează egalitatea în drepturi și nediscriminarea, art. 26, care prevede obligația autorităților de a respecta și de a ocroti viața intimă, familială și privată, și, poate cel mai important, art. 53, referitor la restrângerea unor drepturi, ceea ce ar fi obligat Curtea la o analiză detaliată, răspunzând testului de legalitate, necesitate și proporționalitate dezvoltat de CEDO și impus și de Constituție. A doua greșală a fost aceea că, în focusarea sa exclusivă asupra art. 48, Curtea a utilizat ochelari de cal pentru a restrânge și mai mult scopul analizei. În loc să se raporteze la felul în care dreptul la căsătorie este articulat în tratatele internaționale privind drepturile omului și cum este el analizat în jurisprudența CEDO sau în opiniile Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția), CCR a ales să folosească drept scuză

definiția din DEX a noțiunii de „a suprima“, concluzionând că nu poate fi suprimat un drept care, în accepțiunea originară a legiuitorului constituant la 1991, nu exista. E drept că, în acest moment, dreptul la căsătorie al cuplurilor de același sex nu e expres prevăzut în Constituție și e explicit interzis în Codul civil, prin art. 258, 259 și art. 277. Așa cum e legea română a anului 2017, nu numai că e definită căsătoria ca fiind bazată pe uniunea dintre bărbat și femeie, dar este interzisă și recunoașterea acelor căsătorii sau parteneriate legal înregistrate în alte state. Un cuplu de același sex, legal căsătorit în Marea Britanie sau în parteneriat în Grecia, nu are nevoie de divorț, cei doi pot pur și simplu veni în România pentru a nu mai fi recunoscuți ca familie, devenind doi străini.

Formularea neutră de gen din formula actuală a art. 48 ar fi permis însă ca legiuitorul român să se uite la diversitatea modelelor de familie din jur, inclusiv la nevoile reale ale familiilor din România, să vadă recomandările neechivoce pe care Curtea de la Strasbourg le face în sensul recunoașterii și protecției familiei de fapt, arătând că „noțiunea de «viață de familie» din art. 8 nu se limitează numai la familii întemeiate pe căsătorie și include și alte relații de facto” (cauza „X, Y și Z – c. Marii Britanii”). Se putea deci ca Parlamentul să decidă că este cazul ca și cuplurile de același sex să fie recunoscute și protejate în România. Această potențialitate latentă a garantării drepturilor cuplurilor de același sex este unul dintre motivele mobilizării CpF. Preventiv, Coaliția vrea să se asigure că definiția constituțională a familiei, acest pat al lui Procust, e formatată pe modelul impus de ei și că deci cuplurile de același sex nu vor fi recunoscute.

Formularea neutră a art. 48 din Constituție nu a rezistat votului Parlamentului: la 11 septembrie 2018 s-a deschis calea revizuirii Constituției în Senat, ultima cameră de avizare. În 17 septembrie, Curtea Constituțională a decis că legea de revizuire votată în Parlament este conformă dispozițiilor constituționale. O singură opinie separată la CCR arată ca acest referendum național încalcă interdicția suprimării unui drept fundamental, precum cel la viață de familie sau a garanțiilor aferente, consacrată de art. 152 alin. (2) din Constituție. Ce alte drepturi și libertăți fundamentale urmează să fie modificate ori suprimate prin viitoare inițiative populist-cetățenești?